

MJESTO I ULOGA FLOTE U ORUŽANIM SNAGAMA SSSR-a

Pomorske snage SSSR-a krstare svim morima i okeanima svijeta i baziraju u nekoliko priobalnih okeanskih, zatvorenih i unutrašnjih mora čije su obale dugačke oko 40.000 km. Poslije drugog svjetskog rata, a naročito u posljednjoj deceniji, dostigle su kvantitativni i kvalitativni razvoj koji ih je doveo u sam vrh svjetske rang-liste. Ona stoji uporedo sa RM SAD, a daleko ispred svih nekadašnjih velikih pomorskih sila zajedno. Pedeset godina poslije Oktobra nije veliko razdoblje za ovako brz razvoj ove ogromne zemlje, čija je izgradnja počela na ruševinama i krajnje zaostaloj materijalnoj bazi. U tom razdoblju SSSR je preživio veliki građanski rat, ponio najveći teret drugog svjetskog rata, prebrodio mnoge unutrašnje protivrječnosti, što sve nije moglo zaustaviti njegov gigantski rast, koji je po tempu i tehničkim dostignućima, naročito posljednjih 15 godina, iznenadio čitav svijet. RM SSSR se razvijala uporedo sa ostalim vidovima OS i prema drugim vidovima napravila veći kvalitetni skok.

OSVRT NA ISTORIJSKI RAZVOJ

Izgradnja i izvanredno uspješan razvoj sovjetske flote ima svoje korijene u bogatoj pomorskoj tradiciji ruske mornarice i brodogradnje, ali, prije svega, plod je revolucionarnih tekovina oktobarske revolucije. Boljševička partija je uspjela da i u bivšoj ruskoj, u prvom redu Baltičkoj floti, stvori jak oslonac. Već u aprilu 1917. god. formiran je CK Baltičke flote, koji je već u septembru preuzeo komandu, a flota otkazala poslušnost privremenoj vladi. U rušenju carskog režima 7. novembra učestvovalo je i 11 ratnih brodova Baltičke flote,¹ koji su prema naređenju Revolucionarnog komiteta iz Smoljnog doplovili iz baza iz Kronštata i Helsinkija u Petrograd i iskricali revolucionarne odrede mornara i radnika. Radio-stanica sa krstarice (K) „Aurore” uputila je revolucionarne pozive i pokliče za ustanak, a njeni topovi objavili su početak rađanja nove sovjetske države. Početkom februara 1918. dekretom Sovjeta narodnih komesara naređeno je formiranje nove „Crvene flote”. Ona je u toku revolucije i građanskog rata ostala čvrst oslonac sovjetske vlasti.

Početkom marta 1921. god. na Desetom kongresu usvojene su smjernice za dalju organizaciju i bržu izgradnju Crvene armije i

¹ Bojni brod (BB) „Zora slobode”, krstarica (K) „Aurora“ 4 razarača (R) i 5 manjih brodova.

flote. Upućen je poziv svim komunistima bivšim mornarima da se jave u mornaricu, a i Lenjinski komsomol je dobio zadatak da popuni njene redove. Te i slijedeće godine javilo se oko 1.300 komunističkih mornara i preko 10.000 komsomolaca, čime je revolucionisan njen kadar. Za dvije godine obnovljena je Baltička i Crnomorska flota. U stroj Baltičke flote su ušli: 1 bojni brod (BB), 1 krstarica (K), 8 razarača (R), 20 podmornica (P), 20 minolovaca (ML) i više manjih i pomoćnih brodova, a 1 K, 2 R, 2 P i više pomoćnih i manjih brodova u Crnomorsku flotu.² Poslije dolaska M. Frunzea za narodnog komesara vojske i mornarice, početkom 1925. god., počeo je ubrzani proces izgradnje i modernizacije Crvene armije i flote i razvoj nove sovjetske ratne doktrine. Do 1928. god. trajao je proces obnove i organizacije, a udareni su i temelji novoj ratnoj brodogradnji i vojnopomorskom školstvu. U to vrijeme u sastav Baltičke flote ulaze: BB „Oktobarska revolucija”, 7 R, a u Crnomorsku flotu i 1 K („Crvena Ukrajina”), 4 R i 2 P. Već 1927. iz sovjetskih brodogradilišta ulaze u sastav flote nove srednje, a dvije godine kasnije i 2 velike P. Odlukom sovjetske vlade 1932. formirana je Tihookeanska, a 1933, poslije izgradnje Bjelomorsko-baltičkog kanala, i Sjeverna flota. Zahvaljujući velikim uspjesima u izgradnji teške industrije i opštoj industrijalizaciji zemlje, stvoreni su uslovi za izgradnju jače i tehnički moderno opremljene RM SSSR-a, koja je bila sposobna i za veća i složenija dejstva.

Drugi svjetski rat zatekao je sovjetsku RM u punom jeku izgradnje. Međutim, krajem oktobra 1940. bio je revidiran flotni program, prema kome je bila planirana izgradnja i velike površinske flote BB i K. Polazeći od tadašnje procjene vojnopoličke situacije i uloge RM u oružanim snagama i najvjerovatnijeg protivnika na pomorskim vojištima, obustavljena je izgradnja velikih površinskih brodova, a prioritet je dat ubrzanoj izgradnji novih R, P, ML, torpednih čamaca (TČ) i drugih brodova za odbranu i kontrolu obalnog područja. Iste godine izgrađeno je preko 100 ratnih brodova ovih vrsta, a u izgradnji se nalazilo oko 270. U ovom revidiranom programu ipak je došla do izražaja koncepcija tzv. malog obalnog rata. Od 1939. do 1941. god. površinska ratna flota je porasla za 100.000, a podmornička za preko 50.000 tona. Na početku rata SSSR je u četiri flote: Tihookeanskoj, Sjevernoj, Baltičkoj i Crnomorskoj imao oko 500 ratnih brodova, 4 BB, 7 K, 59 R, oko 218 P, 22 patrolna broda (PBR), 269 TČ i 80 ML, ne računajući brodove pomoćne flote. Flote su takođe u svom organskom sastavu imale i mornaričku avijaciju sa oko 2.500 aparata (lovačke 45%, bombarderske 14%, torpedne 10%, izviđačke 25% i specijalne najmanje 6%).

Struktura ratne flote i njene avijacije odražavala je dosta savremene koncepcije o ulozi RM za dejstva na određenim pomor-

² U prvom svjetskom ratu, revoluciji i građanskom ratu izgubljen je veliki broj brodova bivše RM. Poslije prodora njemačkih intervencionista na Krim i Crno more posebno je stradala Crnomorska flota, kada su po narednji sovjetske vlade 1. jula 1918. u Novorosijsku sami potopili 2 BB, 1 K, 16 R i neke druge objekte.

skim vojištima zatvorenog i obalnog karaktera, značaju sadejstva i zaštiti iz vazduha, odnosno značaju vazdušne komponente prevlasti na moru kao uslova za baziranje i uspješna dejstva pomorskih snaga. Relativno mali procenat bombarderske prema lovačkoj avijaciji više je odražavao defanzivnu taktiku nego aktivnu ulogu avijacije u dejstvima na moru, što je u toku rata korigovano.

Što se tiče upotrebe pomorskih snaga nije bila dovoljno ispoljena i razrađena ofanzivna koncepcija upotrebe podmornica, iako je, s obzirom na njihov broj i kvalitet, za to bilo uslova.³ Zapaža se i nedostatak desantnih brodova, mada je postajala objektivna potreba za njihovom izgradnjom zbog vjerovatnih desantnih operacija na primorskom krilu fronta. Ovo je odražavalo gledanje da se obalni krilni desanti na kraćim rutama mogu izvoditi i bez specijalne desantne flote, što je u ratu i činjeno, ali uz velike teškoće, improvizacije i naprezanja.

Svi noviji ratni brodovi uoči drugog svjetskog rata imali su izvanredno dobro torpedno i artiljerijsko naoružanje i usavršene klasične računare za upravljanje vatrom. Međutim, što se tiče elektronske opreme za detekciju i upravljanje, kvalitetno nove minske i protivminske opreme sovjetska mornarica je bila tek na početku razvojnog puta.

O učešću sovjetske flote u drugom svjetskom ratu, posebno na Baltičkom i Crnom moru dosta je pisano. Ipak treba reći da je uloga sovjetske RM, kao i proučavanje njenih bogatih iskustava, i kod nas pomalo ostala i u sjenci velikih bitaka na Atlantiku, Pacifiku i drugim morima i operacija koje je vodila Crvena armija na kopnu u kojima se rješavala sudbina rata. Međutim, Baltička, Crnomorska i Sjeverna flota su, uz maksimalna borbena naprezanja u toku cijelog rata, potpuno ispunile svoj zadatak prema planovima Vrhovne komande i pojedinih frontova kojima su sadejstvovala u periodu defanzive sovjetskih armija u prvom periodu rata, i posebno u ofanzivnim operacijama Crvene armije. One su štatile KoV na primorskom krilu, evakuisale pomorske baze, izvlačile ljudstvo i materijal, zaprečavale, branile i snabdijevale opkoljene gradove (Lenjingrad, Sevastopolj, Odesu, Talin i druge), uspješno izvele oko 100 operativno-taktičkih pomorskih desanata u podršci primorskom krilu, dejstvovala na neprijateljeve pomorske komunikacije i izvršavale niz drugih zadataka.

Neka pitanja zaslužuju posebnu pažnju pri izučavanju iskustava sovjetske flote iz drugog svjetskog rata kao što su: obimno minsko i protivminsko dejstvo tokom cijelog rata; vrlo uspješno sadejstvo avijacije i pomorskih snaga (što je bio rezultat brižnog i stalnog usavršavanja taktike zajedničkih dejstava, posebno kad je prevlast u vazduhu prešla na sovjetsku stranu), zatim veoma dobro planiranje i koordinacija dejstva sa kopnenim frontovima, naročito

³ Pada u oči veliki broj podmornica koje su za ono vrijeme imale dobra svojstva: oko 900—1.400 t podvodnog deplasmana, 14—16 čv brzine i dobro torpedno i artiljerijsko naoružanje.

u ofanzivama Crvene armije na primorskom krilu, uz potpuno zadržavanje samostalnog operativno-taktičkog komandovanja pomorskim snagama. Pošto je sovjetska RM imala veliki broj TC i mogućnost efikasne podrške u avijaciji, u sovjetskoj floti se razvila, moglo bi se reći, specifično njena taktika masovnih torpednih napada, čija su iskustva, na određen način, prisutna i u njenoj savremenoj doktrini. Posebno je mornarička avijacija pokazala efikasnost u dejstvima po komunikacijama. Potopila je preko 50% trgovačkih i 66% ratnih od svih potopljenih brodova.

Isto bi se moglo reći o značaju iskustava raznovrsne i masovne upotrebe podmornica u malom akvatoriju i u miniranim i ograničenim manevarskim prostorima, čija je operativno-taktička upotreba, od dosta statične i pasivne u početku rata, stalno evoluirala u pravcu sve veće ofanzivnosti i umješnosti.⁴

U cjelini sovjetska flota stekla je bogata ratna iskustva, a njeni kadrovi su pokazali hrabrost i izdržljivost u ratnim naporima dostojne sovjetskih boraca drugih vidova OS. Veliki otadžbinski rat je i za flotu SSSR-a postao velika tradicija. Iskustva i borbene tradicije iz rata na moru postali su stalna riznica borbenih nadahnuća za nove generacije posada savremenih ratnih brodova sovjetske flote.

Ubrzo posle drugog svjetskog rata obnovljena su i proširena brodogradilišta i stvorena tehnička baza za dalju izgradnju RM. Učinjen je veliki zaokret u razvoju vojnopomorske naučne misli i razradi novih koncepcija o ulozi RM i njenoj upotrebi za mnogo veće i šire zadatke, što je opredijelilo karakter njene dalje izgradnje i modernizacije.

UTICAJ GEOSTRATEGIJSKOG I EKONOMSKO-POLITIČKIH FAKTORA U IZGRADNJI I RASPOREDU FLOTNIH SNAGA

SSSR je dugo smatran u prvom redu kao velika kontinentalna evropsko-azijska sila, čiji su ekonomski i vojni potencijali bazirani na izvorima tog ogromnog kontinentalnog prostranstva. Velikim dijelom svojih granica oslanja se na morske obale, ali to su obale dva arktička okeana, sa međunarodnog stanovišta malog i ograničenog prometnog značaja, odnosno obale relativno zatvorenih mora sa juga i zapada (Crno i Baltičko). Izlaz iz ovih mora na okeane i u Sredozemno more zavisi od vojnopoliitičke situacije i odnosa sa državama koje kontrolišu moreuze. Takav geostrategijski položaj bez prekomorskih posjeda i pretenzija za borbu za prevlast na okeanima i drugim otvorenim morima, te relativno ograničene ekonomske mogućnosti i ocjena da se problem vitalne bezbjednosti SSSR rješava, u prvom redu, na evropskim kopnenim granicama odredijelili su i predratni karakter pomorskih snaga SSSR-a. On je, prije svega, imao pretežno obalnu flotu, koja je na nekoliko vojišta imala zadatak da

⁴ P sovjetske flote potopile su 322 transportna broda sa oko milion BRT i 87 ratnih i pomoćnih brodova, položile oko 2.700 mina i izvršile mnogo drugih zadataka.

u neposrednom sadejstvu sa KoV i RV obezbjeđuje kopnene granice SSSR-a, da izvodi operacije na primorskom krilu bez pretenzija da izide na otvorena mora i da se suprotstavlja velikim mornaricama pomorskih sila zapadnih zemalja i Japana.

Potreba za izgradnjom okeanske flote. Poslije drugog svjetskog rata SSSR se našao u novoj vojno-političkoj i strategijskoj situaciji. Kao socijalistička zemlja, sila pobjednica i jedna od dvije svjetske supersile, suočen je s hladnim ratom i mogućnošću izbijanja novog svjetskog rata. SAD, druga supersila, preuzele su vodeću ulogu i kao najjača pomorska sila na svim morima i okeanima. One su stvorile vojne koalicije i proklamovale doktrinu „suzbijanja i uništenja komunizma”. Očito da je SSSR u takvoj situaciji morao preispitati i buduću pomorsku politiku u strategijskim razmjerama. Više se nije mogao miriti sa činjenicom da na svjetskim morima— kao integralnom dijelu eventualnog svjetskog ratišta, na kojima bi se takođe rješavala sudbina i SSSR-a i budućnosti socijalizma — ostane u podređenom položaju, bez mogućnosti da se aktivno brani napadom na protivničke pomorske snage i s obale i s mora, ako ocijeni da je potrebno, prije nego budu napadnute njegove obale. Ovo je bio ozbiljan problem, pogotovo što je potencijalni protivnik izgradio pomorske snage kojima je sa otvorenih mora mogao da udari po vitalnim dijelovima SSSR-a (bombarderima sa nosača aviona (NA) i raketama sa nuklearnih podmornica) i dejstvuje sa svih mora i okeana osloncem na mnogobrojne baze oko SSSR-a. Budući da je pojavom raketno-nuklearnih podmornica RM SAD zauzela prvorazredno mjesto u strategiji nuklearnog obračuna, a površinska flota postala jedan od stubova intervencije u strategiji lokalnih ratova širom svijeta, trebalo je tražiti adekvatan odgovor na ovakvu prijetnju.

S druge strane, narastanje i dinamičan razvoj proizvodnih snaga SSSR-a i sve veća potreba uključivanja u svjetsku razmjenu i međunarodno tržište, borba za mir u svijetu, porast političkog ugleda i međunarodnih obaveza u suprotstavljanju imperijalističkim i neokolonijalnim pretenzijama i nasrtajima na nezavisnost socijalističkih i novooslobođenih zemalja na vojnom i ekonomskom planu — sve to je SSSR-u nametalo izgradnju i jake trgovačke flote, i potrebu njenog izlaženja na svjetska mora i okeane radi uključivanja u međunarodne prometne linije.⁵

Poštovanje pomorskih interesa drugih pomorskih sila u svim zategnutim i ratnim situacijama može se obezbijediti samo jakom rat-

⁵ Trgovačka flota SSSR-a broji danas preko 2.000 brodova, sa preko 10.000.000 BRT, što ju je dovelo u vrh svjetske rang-liste. Prema planu izgradnje do 1980. treba da izbjije na prvo mjesto u svijetu. Za poslednjih 8 godina je po broju narasla za 2, a po kapacitetima za 4 puta. SSSR se sada uključio kao prvorazredna komercijalna pomorska sila na svim svjetskim rutama. Pored ove trgovačke flote svjetskim morima i okeanima krstari i jedna velika posebna sovjetska flota raznih, hidrografskih, ribarskih, istraživačkih, obavještajnih i drugih brodova raznih vrsta, koji rade za potrebe trgovačke i ratne flote i intenzivno prate svaku pomorsku aktivnost drugih pomorskih sila, u prvom redu SAD.

nom flotom, koja je u stanju da krstari svim morima i okeanima svijeta.⁶

Strategijski raspored i opšta organizacija flotnih snaga SSSR-a. Udaljenost pojedinih ratišta i vojišta za koje je SSSR zainteresovan, geografska udaljenost i nepovezanost pomorskih vojišta u kojima mogu da baziraju pomorske snage SSSR-a uslovili su formiranje i izgradnju nekoliko operativno samostalnih RM, orijentisanih na nekoliko ratišta i vojišta: Sjeverne (Arktičko — Barenčovo i Belo more) i Baltičke flote (Baltičko more) za dejstvo u Arktičkom i Atlantskom okeanu i njihovim rubnim morima; Tihookeanske flote (Pacifičko — Ohotsko more) za dejstva u Pacifiku i obale azijskog i američkog kontinenta; Crnomorske flote (Crno more) sa orijentacijom na dejstva u Sredozemnom bazenu. Postoji tendencija formiranja jedne detašovane Sredozemne flote, kojoj bi Crnomorska flota bila matična. Pored ovih postoji i dosta jaka Kaspijska flota (na Kaspijskom moru) i više flotila, kao što su Amurska, Kamčatska i dr. Prema procjenama nekih autora na zapadu, najjača je Sjeverna, zatim Tihookeanska, Baltička, pa Crnomorska flota. Međutim, svaka od njih je dimenzionirana na osnovu procjena geostrategijskog položaja i specifičnosti ratišta.⁷

Ovakav geostrategijski raspored flotnih snaga SSSR-a, bez direktne međusobne operativne veze i mogućnosti brzog manevra sa jednog ratišta na drugo u razmatranjima na Zapadu uzima se kao nepovoljan strategijski vojnopomorski položaj. Međutim, to je mogao biti veliki minus samo dok se radilo o obalnim klasičnim flotama organičenih mogućnosti. Realizacijom novih sovjetskih pomorskih koncepcija — izgradnjom takvih flota koje po strukturi i veličini svaka za sebe predstavljaju operativno-strategijsku snagu, sposobnu za predviđenu ulogu na pojedinim vojištima i jake podmorničke flote na nuklearni pogon — u velikoj mjeri je eliminisan ovaj geostrategijski problem.

U svakom slučaju sadašnja stvarnost je takva da sve navedene flote RM SSSR-a imaju snage sposobne da izvojuju prevlast na vojištima u kojima baziraju i osporavaju prevlast neprijatelja na ratištima za koja su namenjene. Zbog međusobne udaljenosti u kojima baziraju vojišta ove flote su razvile potpunu sopstvenu infrastrukturu i organizovane su kao samostalne RM u kompletne cjeline, koje se oslanjanju na ekonomske i industrijske izvore svojih vojišnih prostorija.

Podmornice na nuklearni pogon imaju autonomnost i mogućnost strategijskog manevra iz jednog pomorskog ratišta u drugo. Oslanjaju se prvenstveno na sopstvenu plovnu logistiku, a povre-

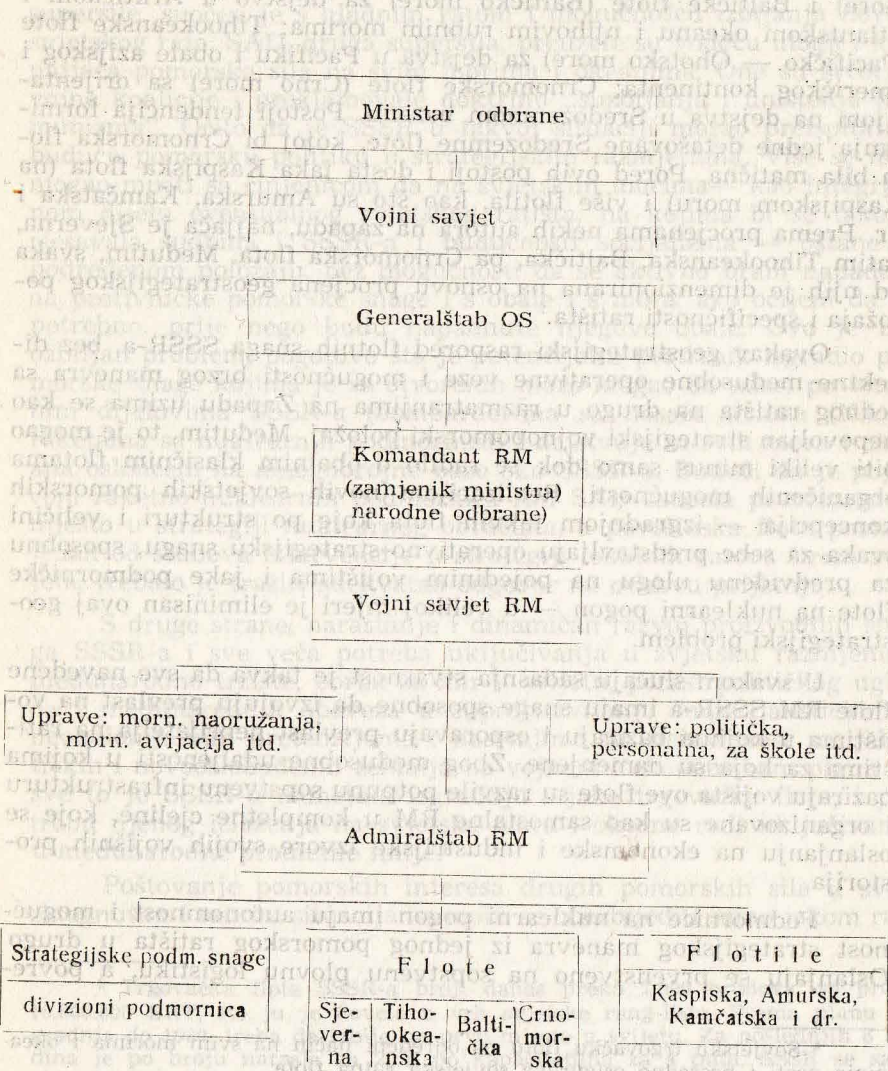
⁶ Sovjetsku trgovačku flotu na određeni način na svim morima i okeanima prati i posredno osigurava sovjetska ratna flota.

⁷ Prema procjenama koje su objavljene u SAD (*The Nav'y*, mart 1967. g.) Baltička flota je početkom 1967. g. imala: 5 K, 4 R raketonosca za dejstva na ciljeve na moru i kopnu, 20 ostalih R, 20 RE, oko 80 P, 100 brodova za PPO, 185 TC, TOP i RC (65), 130 ML i oko 70 desantnih brodova.

meno na podršku pojedinih vojišta ili koriste najbliže baze pojedinih flota. Dimenzije ratišta za te snage i domete njihovih projektila praktično su bez strategijskih ograničenja.

Šema 1

ŠEMA RUKOVOĐENJA I KOMANDOVANJA RATNOM MORNARICOM SSSR-a

OPŠTA SEMA ORGANIZACIJE POJEDINIH FLOTA RATNE MORNARICE SSSR-a

Komandant flote

Vojni savjet flote

Štab flote

Površinske
snage

Mornarička
avijacija

Snage oba-
lske odbrane

Podmorničke
snage

Komanda pozadine
(pomoćnik)

S l u ž b e

Opšta organizacija komandovanja i rukovođenja RM SSSR-a i pojedinih flota prikazana je načelno u šemi 1 i 2. Zbog izuzetne uloge i značaja za podmorničke snage za strategijska dejstva na nuklearni i klasični pogon naoružane balističkim raketama (velikog dometa) formirana je posebna komanda, koja je neposredno operativno potčinjena komandi RM (šema 1) bez obzira na vojišta u kojima krstare i baziraju. Međutim, planiranje i odobravanje njihovih dejstava u nadležnosti je Vrhovne komande jer je u pitanju dejstvo u opštenuklearnom ratu.

Krstarenje kao elemenat operativnog razvoja. Polazeći od strukture i snage svojih flota RM SSSR-a je posljednjih godina uvela praksu stalnih krstarenja po svim morima i okeanima. Podmornice na nuklearni pogon i klasične koje su naoružane balističkim projektilima po smenama stalno (slično kao i podmornice SAD) krstare na pojedinim vojištima. Zahvaljujući specijalnoj elektronskoj i inercionoj navigaciji i računarima i izvanredno dobroj vezi mogu svakog trenutka primiti zadatak sa tekuće pozicije, obezbijediti sve proračunate elemente za dejstva po ciljevima po kojima treba da izvrše nuklearni udar u slučaju izbijanja nuklearnog rata.

Изазивање локалних ратова и интервенција širom svijeta od SAD i njihovih saveznika, iznenadna zaoštrevanja i mogućnost proširenja lokalnih, odnosno iznenadnog izbijanja opšteg rata, nametnuli su i specifičnu borbenu spremnost i drugih snaga podmorničke i površinske flote SSSR-a ne samo u rejonima baziranja već i na ratištima i vojištima daleko od tih rejonu gdje se procjenjuje potreba njenog vojnog i vojno-političkog prisustva i mogućeg dejstva. Tako se pojedine eskadre iz sastava svih navedenih flota, koje su sastavljene od velikih površinskih brodova, K, R, P i brodova za logističku podršku nalaze na krstarenju na smenu u raznim morima i okeanima, kao što je slučaj sa dijelovima Crnomorske flote u Sredozemlju.⁸

Svakako da ova krstarenja imaju veliki značaj i za obuku posada, upoznavanje pojedinih ratišta i uslova u njima, ali je ovo, prije svega, vid operativnog razvoja, obezbjeđenje od nuklearnog udara u rejonima baza i spremnost da se, u slučaju izbijanja sukoba, tuku neprijateljske baze i snage tamo gdje se trenutno nalaze i prate njegova kretanja i namjere. Prema tvrđenjima iz zapadnih izvora svaku vježbu i dejstva RM NATO-a, posebno SAD, na svim vojištima posmatraju i prate sovjetske eskadre ili specijalni brodovi i na taj način se proučava borbena spremnost, metod obuke i taktika protivnika.¹⁰

Iako ovo nisu jedine snage za pariranje velikim flotama SAD u slučaju rata, ipak se u RM SSSR-a polazi od realnih proračuna i procjena za slučaj neminovnog sudara, da se određenim dijelom snaga nađe „licem u lice“ sa protivničkim površinskim flotama i da može dejstvovati na komunikacijama.

U lokalnim sukobima prisustvo sovjetskih flotnih snaga može služiti, ne samo kao obezbjeđenje i očuvanje pomorskih trgovačkih interesa SSSR-a nego i kao prepreka za proširenje rata, a u krajnjem slučaju, ako se agresija i rat ne lokalizuju, za obračun sa velikim površinskim snagama protivnika prije nego stignu da izvrše

⁸ Na osnovu podataka i šema objavljenih u „*La Revue Maritime*“ — novembra 1964. god.

⁹ Slične eskadrene grupacije povremeno krstare na Atlantiku, Pacifiku i u azijskim i afričkim vodama.

¹⁰ Vidi *Jane's Fighting Ships 1966/67*. — predgovor (USRR), str. VI.

svoje zadatke. Ne radi se nikako o nekom „simboličnom” prisustvu i mogućnostima. Pri ovome se realna mogućnost i odnos snaga krstarećih eskadri flota RM SSSR-a ne može više mjeriti tonažom i brojem brodova, a još manje artiljerijskim plotunima i njihovom težinom, pri čemu je manji i slabiji u klasičnim sudarima stradao ili morao da se povlači (što još stoji u podsvijesti nestručnih posmatrača).

Radi se o sasvim novom kvalitetu tehnike koja omogućava da se daleko manjim snagama (naprimer, sa raketnim R i P protiv NA i K) u datom trenutku nuklearnim vođenim projektilima, na daljinama stotine km (u radarskom dometu) nanese protivniku trenutni i nepovratni gubici. Ovo tim prije ako se preuzme taktičko-operativna inicijativa jer protiv projektila takvih kvaliteta velike brzine niskog leta, sa uređajima za vođenje i samonavođenje još nema efikasne protivprojektilske odbrane. Za ovakve zadatke eskadre sovjetske RM imaju izvanredne operativno-taktičke mogućnosti. Sada se veličina u tonaži čak pokazuje kao veliki minus u sudarima i kao poseban problem protivraketne odbrane. Svaka eskadra flote SSSR-a sa raketnoscima može u mirnodopskim uslovima da „u stopu” (na radarskom nišanu) prati protivničku flotu, i u slučaju sukoba da joj nanese ogromne gubitke, a ako bude prisiljena da se sama žrtvuje, onda će to biti plaćeno daleko većim gubicima protivnika.

Rješavanje problema prebaziranja flota. Na planu omogućavanja manevra i prebaziranja dijelova flotnih snaga iz jednog vojišta u drugo, rječnim, kanalskim, jezersko-kanalskim i ledenim arktičkim rutama učinjeni su u SSSR-u veliki poduhvati. Tako na primjer, moguće je, izuzev zimi, predislocirati P tonaže klase „W”, iz Crnog mora kroz Baltik do Arktika i obratno.¹¹ Izgradnjom potpuno novog sistema kanala od Nikolajeva u Crnom moru do Klajpeda (Mamelj) na Baltiku (rijekama Dnjeprom, Pripjetom i Njemenom) još se više skraćuje veza između Crnog mora i Baltika. Još bolje je osposobljen i plovni put iz Baltika u Bijelo i Barenovo more preko Bjelomorsko-baltičkog kanala i jezera Lagode i Onjege. Iz ovih mora se za Tihookeansku flotu mogu prebazirati flotni sastavi, a u ljetnim mjesecima mogu se koristiti i sjeverne ledene rute. Po potrebi koriste se i zaobilazni međunarodni plovni putevi.

Međutim, i dalje ostaje ozbiljan problem u prebaziranju snaga zbog leda koji ograničava saobraćaj i osjetljivosti kanala na razna oštećenja, posebno u slučaju raketno-nuklearnog rata. Zato se slabota dejstva i izlaza na predviđena ratišta i vojišta, posebno Baltičke i Crnomorske flote, pojavljuju kao stratejski zadatak RM i oružanih snaga SSSR. U ovome se ističe izvanredno važan stratejski značaj baltičkih i crnomorsko-egejskih moreuza. Vjerovatno da u slučaju opšteg svjetskog sukoba sovjetska strategija predviđa odgovarajuća rješenja za „otključavanje ovih brava” kako bi se na najadekvatniji način mogle upotrebiti navedene flote što, svakako, ne bi bio zadatak samo RM.

¹¹ „*Naval Review*” za 1964. god.

Vrste brodova i težišta u novogradnji. Podaci o sovjetskoj floti u javnim publikacijama nisu dovoljni za jednu kompletniju taktičku analizu. Međutim, oni daju dovoljno elemenata za opšti prikaz i globalnu operativno-strategijsku ocjenu što je i svrha ovog članka.

Na osnovu podataka iz flotnih almanaha i drugih publikacija sovjetska RM u sastavu svih flota (ne računajući Kaspijsku i druge flotile) imala je početkom 1967. ukupno oko 400 p¹², 20 K, 110 R, 100 eskortnih razarača (RE) i fregata (F), 300 obalnih eskortera (PBR raznih veličina), 350 ML, 100 čamaca raketonosaca sa projektilima „more-more”, 350 TČ i TOP, preko 200 desantnih brodova (DESB) i brojne snage pomoćne flote za logističku podršku, obuku, istraživanje i druge zadatke.

Što se tiče dalje izgradnje novih brodova posljednjih godina se uočava izrazita tendencija ka obustavljanju izgradnje K i usporenom tempu izgradnje R. Težište je na izgradnji P na nuklearni pogon i ubrzanoj modernizaciji postojeće površinske i podmorničke flote. Na K i R ugrađuje se moderno raketno naoružanje sa raketama za dejstva na ciljeve na moru i kopnu i raketama za PVO, zatim sve savremenije protivpodmorničko naoružanje i najkvalitetnija elektronska oprema za detekciju, navođenje, upravljanje oruđima, gađanje ciljeva i navigaciju.

Smatra se da se ove godine u sovjetskim brodogradilištima nalazi u izgradnji oko 30 P različitih tipova, uglavnom na nuklearni pogon, koje će biti modernije od postojećih.¹³ Riječ je o P na nuklearni pogon velike daljine plovljenja za strategijska dejstva sa balističkim projektilima velikog dometa i podmornicama lovcima sa specijalnim torpedima i raketama velikog dometa i brzine, za koje se pretpostavlja da imaju nuklearno punjenje. Tu je i jedan broj P na klasični pogon, čija je izgradnja ranije počela. Karakterišu se velikim brzinama u napadu i velikim daljinama plovljenja, a naoružane su raketama taktičkog radijusa za vođenje i samonavođenje. Ovim P će da zamjenjuju starije tipove koji su sada u stroju. Sve nove P se opremaju nuklearno-raketnim oružjem raznih dometa i rāzorne moći operativno-strategijske i taktičke namjene, ali se za paža da nije zapostavljeno ni torpedno oružje. To ukazuje na namjenu i mogućnost upotrebe P za torpedna minska dejstva poslije upotrebe raketno-nuklearnog naoružanja.

¹² U ovaj broj nisu uračunate P u izgradnji. Računa se da SSSR ima u opremi 40 podmornica na nuklearni pogon, od kojih je 28 za strategijska nuklearna dejstva a 12 su lovcu podmornica (a za ovu godinu se računa da će ući u stroj još 10 od oko 30, koliko ih je u izgradnji). Ostale podmornice su na klasični pogon, ali su sve modernizovane, odnosno postepeno se zamjenjuju modernijim, većinom za dejstva na okeanima i otvorenim morima, među kojima je jedan dio naoružan balističkim i vođenim raketama.

¹³ Vidi: „Jane's Fighting Ships” 1966/67. god., str. 433.

U vezi sa mogućnošću univerzalnije upotrebe većine P karakteristično je da SSSR ne izgrađuje P sa velikim brojem lansera za rakete (najviše 6). To ukazuje na koncepciju da svaka raketa predstavlja ogromnu udarnu snagu i da je veća sigurnost upotrebe raketa sa većeg broja P nosača raketa nego sa jedne.

Od manjih površinskih brodova posebna pažnja je posvećena raketnim čamcima (RC) koji su naoružani vođenim raketama taktičkog radijusa i niske putanje, imaju uređaje za vođenje i samonavođenje, za koje se u vojnopomorskoj literaturi na zapadu (a i u sovjetskim izvorima) tvrdi da još nije pronađena uspješna protivraketna odbrana. Ovi brodovi po vatrenoj moći, daljini otkrivanja i dometu raketa mogu uspješno da izvede napade na gotovo sve vrste površinskih brodova i to van dometa njihovog naoružanja. U izgradnji je posvećena velika pažnja i savremenim brzim i moderno opremljenim protivpodmorničkim (pp) brodovima za protivpodmorničku odbranu (ppo) u obalnim vodama i floti pomoćnih matičnih brodova za praćenje i snabdijevanje podmornica i površinskih eskadri na otvorenim morima i okeanima.

Danas se borbena moć savremene flote ocjenjuje stepenom opremljenosti raketno-nuklearnim sredstvima, elektronskom opremom, nuklearnim i drugim najsavremenijim pogonima za velike brzine i manevarske sposobnosti. U cjelini u svemu tome sovjetska flota je već dostigla najviši nivo i ide ukorak sa takvim zahtjevima, što je i bio kurs i cilj njene modernizacije.¹⁴

Polazeći od karaktera pojedinih vrsta brodova, deplasmana, naoružanja i druge opreme i karakteristika, prema operativno-strategijskoj i taktičkoj namjeni, flotne snage SSSR-a se mogu svrstati u slijedeće velike grupacije.¹⁵

Snage za strategijska nuklearna dejstva. U ovu grupaciju spadaju u prvom redu P na nuklearni pogon, naoružana balističkim projektilima i nuklearnim bojnim glavama različite snage i dometa, namjenjene za dejstva po protivničkim bazama, vojnim i drugim

¹⁴ U vezi sa modernizacijom sovjetske flote zamjenik komandanta sovjetske RM admiral Kasatonov je povodom dana sovjetske flote još 1965. god. izjavio da je „posljednjih godina u floti sprovedena prava tehnička revolucija, u kojoj je flota iznova stvorena”, pri čemu je istakao nuklearni pogon, raketnu tehniku i elektroniku. Kao odraz ovakvih promjena istaknuto je povodom Dana flote 30. jula 1967. g. da 70% ličnog sastava sovjetske flote čine inženjeri, elektrotehničari, matematičari i drugi visoki tehnički stručnjaci.

¹⁵ Treba odmah reći da je ovakva namjenska podjela vrlo uslovna, izuzev za neke snage izrazito određene namjene, kao što su P za strategijsko-raketna dejstva (mada neke imaju i torpedno naoružanje), ili desantna flota. Sve vrste brodova, zavisno od tonaže i naoružanja, mogu se upotrebljavati pored osnovnog i za niz drugih zadataka, za prilično univerzalna dejstva. Takva tendencija je očito zastupljena u sovjetskoj RM. Na primjer, svi ratni brodovi, izuzev za nuklearna dejstva, uključujući i K, osposobljeni su za nošenje i polaganje mina, što sovjetsku RM čini neobično sposobnom za vođenje minskih dejstava širokih razmjera na svim morskim prostranstvima za ofanzivne i defanzivne potrebe.

objektima od vitalnog značaja u strategijskoj dubini protivnika. To su velike podmornice „E” i „H” klase sa oko 6, odnosno 4 hiljade tona podvodnog deplasmana, velike brzine (do 30 čv), manevarskih sposobnosti¹⁶ i praktično neograničenim radijusom dejstva i imaju po 3, odnosno 6 lansera velikog dometa za podvodno lansiranje balističkih raketa. Prema posljednjim podacima, domet najnovijih podmorničkih projektila (prikazivanih prilikom prvomajskih parada) kreće se do 3.000 nm, mogu nositi i hidrogenske bojne glave ogromne snage.¹⁷ Pored lansiranih uređaja za rakete novije P su naoružane i sa 6 lansera za torpeda.

Osim P na nuklearni pogon, prema približnim podacima, još ima oko 60 P sa najmodernijim klasičnim pogonima (prema almanasima, to su tzv. „F”, „G” i „Z”, „J” i „W” klase koje imaju 2 do 3 hiljade tona podvodnog deplasmana sa radijusom dejstva 25 do 30 hiljada nm) i podvodnim brzinama oko 18 čv. Naoružane su takođe balističkim projektilima velikog dometa i uz to torpedima odnosno minskim naoružanjem za drugostepene zadatke. Po svom karakteru i ove P spadaju u grupaciju za strategijske udare u slučaju raketno-nuklearnog rata.

Snage za dejstva protiv podmornica i površinskih flota i na pomorskim komunikacijama na okeanima i otvorenim morima. Ovdje je riječ o bročano velikom dijelu raznovrsnih snaga sovjetske flote — P, K i R, koje redovno i na smjenu krstare morima i okeanima. Te snage su naoružane raznovrsnim naoružanjem, počev od projektila za dejstvo na ciljeve na moru, kopnu i vazduhu i pavarartiljerije, do najsavremenije pp-torpednog i raketnog naoružanja i mina. Ove snage treba da, uz podršku i sadejstvo mornaričkog vazduhoplovstva, vode borbu na otvorenom moru i da potencijalnim protivnicima na moru osporavaju prevlast.

Za borbu protiv savremenih, brzih napadnih P na nuklearni pogon ističe se specijalni tip novih sovjetskih brzih P „N” klase, takođe, na nuklearni pogon (podmornice — lovci podmornica) sa brzinama preko 30 čv i neograničenim radijusom, sa oko 4.000 t podvodnog deplasmana i specijalnim pp-torpedima kalibra 53 cm. (Ovo je standardni kalibar svih torpeda u sovjetskoj floti.)

U grupaciju za dejstva protiv površinskih flota i pomorskog saobraćaja spada impozantna flota sa oko 250 P na klasičan pogon. To su tzv. flotne podmornice velike daljine plovljenja do 26.000 dm (oko 25 „Z” klase), sa oko 2.700 t podvodnog deplasmana, 8 TC i bojnim kompletom 24 torpeda, ili alternativno 40 mina i oko 16 čv

¹⁶ Prema izjavama rukovodilaca sovjetske RM ove nove podmornice mogu da rone na dubinama do 400 m i da to još ne predstavlja krajnje dostignuće.

¹⁷ Govoreći kakva je to snaga strategijskog značaja, zamjenik komandanta Sovjetske flote admiral Kasatonov, povodom proslave Dana flote 1966. god. izjavio je da bojne glave ovih raketa po snazi eksploziva pojedinačno premašuju ukupnu snagu eksploziva upotrijebljenog u ratu na svim morima u drugom svjetskom ratu.

podvodne brzine i autonomnošću do 4 mjeseca. Ove su P rasporedene u Baltičku, Sjevernu i Tihookeansku flotu. Druga, daleko najbrojnija, tzv. „W” klasa, čiji se broj, prema raznim izvorima, cijeni od 170 do 200 komada. Ubrajaju se u P srednje daljine plovljenja sa 13 do 16 hiljada nm radijusa, oko 1.600 t podvodnog deplasmata, podvodnom brzinom oko 15 čv i autonomnošću do 2 mjeseca. Naoružane su bojnim kompletom od 18 torpeda ili 40 mina alternativno, sa 6 TC (4 na pramcu i 2 na krmi). Jedan broj ovih podmornica opremljen je i dvocijevnim lanserima za rakete protiv ciljeva na moru koje se lansiraju poslije izronjavanja lansirnih cijevi. Pretpostavlja se da imaju rakete dometa 400—650 km sa uređajima za vođenje i samonavođenje (slično kao i rakete na R klase „Kinda”) i da predstavljaju efikasnu snagu za borbu sa površinskom flotom protivnika. Ostalih oko 50 P, tzv. „R” i „Q” klase, spadaju u podmornice srednje daljine plovljenja — do 7.000 nm radijusa. Imaju sličnu opremu, torpeda i minsko naoružanje kao prethodne, s tim što neke imaju specijalnu opremu za radarsko izviđanje.

Sve sovjetske P koje su namijenjene za dejstva na otvorenom moru opremljene su najsavremenijim uređajima za detekciju i upravljanje torpednim gađanjem, automatskim polaganjem mina, šnorklelom, uređajima za regeneraciju vazduha i drugim uređajima koji im omogućavaju veliku autonomnost.

Za dejstva sa površinskim flotnim snagama protivnika i na pomorskim komunikacijama namijenjeni su i najmoderniji K i R, koji kao eskortne grupacije stalno krstare po smjenama u oba oceana i ostalim morima. To su poznate velike K klase „sverdlov” i R „kinda”, „kašin”, „krupni”, „kildin” i „koflin”. K imaju oko 19.000 tona punog deplasmata, a R oko 4.000 odnosno 6.000 tona. Uz uvođenje novih raketa za dejstva na ciljeve na moru, kopnu i vazduhu, novog pp-naoružanja, zadržana je dosta snažna automatska pav-artiljerija.

Prema nekim najnovijim podacima o R tipa „kinda” koji su u posljednje vrijeme krstarili u sastavu eskadri u Sredozemnom moru govori se o bojnom kompletu od 16 raketa s nuklearnim bojnim glavama dometa 400 do 600 km, velike brzine i niske putanje; 8 je spremno za trenutno lansiranje iz 2 četvorocijevna lansera, a ostalih 8 se nalazi u skladištima ispod lansera.¹⁸ Sem ovim raketama, naoružani su i dvostrukim lanserima za rakete PVO i pp-naoružanjem. Ovi R su zapravo savremene lake raketne krstarice. Međutim, radi jače PVO ovi R (prvenstvena im je namjena udar po protivničkoj površinskoj floti) plove u borbenim eskadrama u sastavu sa R tipa „kašin”, koji imaju vrlo jako raketno naoružanje za PVO i PPO.

¹⁸ Navode se podaci da su to rakete koje se navode sa broda u granicama radarskog dometa do „hvatanja” cilja i aktiviranja uređaja za samonavođenje i da se, po potrebi, mogu navoditi i pomoću drugih brodova, odnosno releja u vazduhu (aviona ili helikoptera).

Ovi R imaju 2 lansera sa dvostrukim vodištem za pav-rakete „more-vazduh” i, prema nekim podacima po 40 raketa u skladištima na svaki lanser.

Sve sovjetske K i najveći broj R mogu da nose veliki komplet mina. Na primer, K od 140 do 250 mina (ovisno od vrste mina) a R „koflin” i „skori” do 80 mina. Sovjetske eskadre K i R sa svojim raketnim naoružanjem osposobljene su za uspješna dejstva na ciljeve na moru i kopnu, za uspješno vođenje minskih torpednih i pp-podmorničkih dejstava na komunikacijama i za sopstvenu (pojedinačnu i združenu) PVO, čija se žilavost i udarna moć povećava time što je predviđeno da ih podržava snažno mornaričko vazduhoplovstvo.

Razumljivo je da bi ove flotne grupacije površinskih brodova i podmornica dejstvima na otvorenim morima i prisustvom na pojedinim vojištima štatile i pomorske prilaze i rute koje vode ka unutrašnjim vodama i lukama SSSR, i da se, po potrebi, mogu direktno angažovati i za odbranu vlastitog pomorskog saobraćaja.

Snage za dejstva protiv flotnih sastava i komunikacija protivnika u zatvorenim uskim i obalnim morima. Pored P odgovarajućeg tipa i mogućnosti za ovaj zadatak, srednjih P i dijelova velike površinske flote najsavremenijih K i R, sovjetska RM za ovaj zadatak raspolaže flotom novih brzih raketonosaca raketnih čamaca (RČ) i torpednih minskih brodova — torpednih čamaca (TČ) sa izvanredno efikasnim raketnim i torpednim naoružanjem velikog dometa i preciznosti. Domet raketa preko 30 km, velike brzine, niske putanje, sigurnost leta i elektronski računar za lansiranje omogućavaju im efikasno dejstvo na sve vrste brodova u granicama radarskog dometa, odnosno dometa raketa na ciljeve otkrivene sa drugih brodova ili sa obale.

U vojnopomorskoj literaturi na zapadu posebno se ističe da ova vrsta brodova uz vazдушnu podršku i zaštitu predstavlja izvanredno efikasno rješenje koje su Sovjeti postigli u borbi za prevlast u uskim morima. Koristeći iskustva iz prošlog rata u masovnoj upotrebi TČ u sadejstvu sa avijacijom na Baltiku i drugim morima, sovjetska flota razvija i usavršava novu taktiku masovnih dejstava plovnih sastava RČ i TČ uz podršku bombarderske, lovačke i izviđačke avijacije. Ističe se da je pojavom RČ postignut sasvim nov kvalitet u borbi protiv ratnih i transportnih brodova u uskim i obalnim morima. Povodom defilea ovih flotnih snaga 30. jula ove godine sovjetski vojni komentatori su isticali da je do sada jedino sovjetskim stručnjacima pošlo za rukom da konstruišu takve brodove. Riječ je o malim borbenim plovnim jedinicama, velike brzine (preko 40 čv) i male tonaže (oko 200 t punog deplasmana),¹⁹ koje su naoružane raketama za ciljeve na moru i svim elektronskim sredstvima za otkrivanje i upravljanje raketnim i art. naoružanjem i uređajima za ABH-zaštitu. Oni predstavljaju na malom prostoru

¹⁹ Taktičko-tehnički podaci za ovu (kao i druge) vrste broda variraju u raznim izvorima, ali to suštinski nije bitno. Navedene su približno srednje vrijednosti prema „Jane's Fighting Shipsu” 1965/66. i 1966/67.

pravo remek-djelo skoncentrisane tehnike, što priznaju i zapadni stručnjaci.

Snage za odbranu vlastitih obalnih komunikacija i održavanje povoljnog operativnog režima. Za ovaj zadatak sovjetske flote u svim morima raspolažu velikim brojem raznih vrsta i tipova eskortnih brodova (veličine eskortnih razarača i fregata po mjerilima drugog svjetskog rata) dobrim dijelom nove konstrukcije, opremljeni novim protivpodmorničkim raketnim i torpednim naoružanjem i uređajima za polaganje mina. Ističu se, na primjer, novi eskorteri tipa „mirka”, zatim „kola” i „riga”. Imaju 2.000, odnosno oko 16.000 tona deplasmana, najsavremenije uređaje za detekciju, brzina im je oko 30 čv (neuobičajeno velika za ove vrste brodova) koliko imaju i savremeni patrolni brodovi (kao što je tip „poti” sa oko 350 tona).

Sve flote takođe raspolažu velikim brojem minolovaca raznih tipova i različitog deplasmana, koji su opremljeni i osposobljeni za PMO na otvorenim obalnim morima i u unutrašnjim vodama.

Svakako da bi se u eventualnom ratu ove snage oslanjale na ostale flotne grupacije i imale njihovu zaštitu i podršku, kao i na cjelokupni sistem savremene obalske, antiraketne i protivavionske odbrane i zaštite.

Snage za desantna dejstva na primorskom krilu KoV. Polazeći od geostrategijskog položaja i značaja pojedinih mora i potreba da se izvode zajednička dejstva sa KoV na primorskom krilu, u sovjetskoj RM je u posljednje vrijeme posvećena velika pažnja boljem uvježbavanju u izvođenju krilnih desantnih dejstava i obuhvatnih manevara sa mora. U ovome se takođe oslanjaju na bogata vlastita iskustva drugog svjetskog rata.

Pored potreba da se u takvim operacijama angažuju sve vrste ratnih brodova iz navedenih namjenskih grupacija, za razne zadatke zaštite, prevoženja, artiljerijsko-raketne podrške itd., u posljednje vrijeme znatna pažnja je posvećena izgradnji moderne desantne transportne i desantno-jurišne flote. Na paradi u Baltiku prilikom proslave Dana flote 30. jula o. g. prikazan je savremeni pomorsko-vazdušni desant na primorskom krilu sa novim desantnim i desantno-jurišnim brodovima i amfibijskim sredstvima.

Prema podacima kojima se raspolaže, izgrađeno je i dalje se gradi 6 topova raznih desantnih brodova različite namjene i tonaže. Mogu da nose 6 do 10 teških tenkova, a neki, kao što je desantni brod tipa „polnocni”, imaju i savremeno artiljerijsko i raketno naoružanje za samoodbranu i podršku pri iskrcavanju.

Snage za logističku podršku i druge pomoćne zadatke. S obzirom na koncepciju upotrebe i izlazak velike ofanzivne podmorničke i površinske flote na svjetska mora i okeane, pred sovjetsku RM se postavio i ozbiljan problem logističke i druge podrške. Ovo je posljednjih godina našlo odraza u programu izgradnje i modernizacije flotnih snaga SSSR-a. Izgrađena je nova moderna flota tzv. matičnih brodova za podmornice sa skladištima za torpedno i raketno naoružanje, uređajima za čuvanje i snabdijevanje hranom, dizali-

cama sa kranovima za dizanje podmornica za hitne opravke i drugom opremom za radioničke opravke, sa uređajima za osmatranje i vezu, sredstvima PVO odbrane i helikopterima za vezu.²⁰ To su razni tipovi kao što su „purga”, „don” i „lama” (ovaj posljednji je specijalizovan za podršku podmornica za strategijska dejstva). Neki od njih su konstruktivno građeni kao ledolomci za podršku u arktičkim vodama, a imaju i uređaje za klimatizaciju u toplim morima itd.

Pored brodova logističke podrške izgrađeni su specijalni brodovi za radarsko izviđanje na okeanima, za praćenje vještačkih satelita, primanje i analizu podataka sa satelita i praćenje leta balističkih projektila (kao što je, na primjer, tip „pamir”). To su veliki i moderni elektronski izviđači sa moćnim radarima, koji vjerovatno mogu služiti i za vođenje takozvanog „elektronskog rata”, imaju oko 10.000 tona deplasmana, a specijalno su građeni za ove svrhe na koritima trgovačkih brodova. Izgrađen je i znatan broj raznih istraživačkih brodova, brodova za spasavanje itd., mada je za ove zadatke opremljen i znatan dio brodova velike ribarske flote.

Svemu ovome treba dodati da sovjetske flote u svom operativnom organskom sastavu imaju i mornaričko vazduhoplovstvo. Ono ima specijalističko mornaričko vazduhoplovstvo: to su protivpodmornički hidroavioni raznih tipova i taktičkog radijusa do 1.000 nm, helikopteri za protivpodmorničku i protivminsku odbranu zatim ostale vazduhoplovne snage i lovačku, lovačko-bombardersku i bombardersku avijaciju za daleka dejstva. Ovo su uglavnom aparati istih tipova kao RV, samo sa specijalno obučenom posadom za dejstva na moru i sadejstvo sa pomorskim snagama i podmornicama.

Ovdje treba napomenuti da se radi o snagama koje su sposobne da za račun flote obezbjeđuje izviđanje i sadejstvo sa njom na otvorenom moru. (Na primjer, turbomlazni izviđački i bombarderi „porodice tupoljeva” na daljinama do 4.500 nm mogu da dejstvuju na brodove raketama „vazduh-more” dometa do 400 km.

NEŠTO O OPŠTIM KONCEPCIJAMA UPOTREBE SOVJETSKE FLOTE

Moglo bi se reći da je o upotrebi sovjetske RM potpuno preovladala nova ofanzivna doktrina. Ona je, uprkos izvjesnih otpora, prokročila put izgradnji nove okeanske, u prvom redu moderne podmorničke flote, na kvalitetno novoj materijalno-tehničkoj bazi. Međutim, ta nova tehnička baza RM dala je silan podstrek daljem razvoju ofanzivne pomorske misli.²¹ Definitivno je odbačena doktrina „malog obalnog rata” (naravno da se ni ovaj ne isključuje, ali nije osnovni) i dato težište na upotrebu RM za zadatke krupnog operativno-strategijskog značaja.

²⁰ Prema podacima iz MG 1966/67. — iz stranih RM i „Jane's Fighting Ships” 1966/67. g.

²¹ Vidi: Gorškov — Razvoj vojnopomorskog iskustva — Морской сборник 2/67.

Opšta koncepcija upotrebe flotnih snaga sovjetske RM realan je odraz sadašnje strukture i mogućnosti njene flote i koncepcija njene dalje izgradnje. Njena gustina je u karakteristikici koju su dali najviši rukovodioci RM SSSR-a i vojni stručnjaci prilikom jubilarne proslave Dana flote uz 50-godišnjicu oktobarske revolucije. Komandant RM i zamjenik ministra narodne odbrane SSSR-a admiral flote Gorškov je tom prilikom izjavio da je RM SSSR-a u stanju da uspješno rješava sve operativno-strategijske zadatke na prostoru između Sjevernog i Južnog pola, u Tihom, Atlantskom, Sjevernom i Indijskom okeanu ili u Sredozemnom moru (u svom govoru u Leningradu pojedinačno je naveo sva ova ratišta i vojišta). Ona je prema njegovoj izjavi postala i ostaje „ofanzivna oružana snaga za daleka dejstva” sa „kolosalnim operativno-strategijskim mogućnostima”.

U skladu sa ovim mogućnostima proizilaze i zadaci za RM: krajnja aktivnost i inicijativa, izlazak na otvorena mora i okeane i stalno prisustvo u njima, ofanzivna strategijska dejstva na baze i ciljeve u dubini teritorije protivnika, borba sa njegovom površinskom podvodnom flotom, kontrola pomorskog saobraćaja i izvođenje ofanzivnih krilnih desantnih operacija na primorskim frontovima itd. Sva ova dejstva mogu biti podržana snažnim mornaričkim vazduhoplovstvom.

Tražiti, naći i tući protivnika u njegovim bazama, svuda gdje se nalazi ili se može pojaviti, u njegovoj akvatoriji i na otvorenom moru, ne čekati ga da on napada, spriječiti ga napadom, — to je suština sadašnje sovjetske vojnopomorske doktrine. Postizanje nadmoćnosti u sudarima sa protivnikom bazira na sadejstvu pomorskih flotnih snaga i mornaričke avijacije i dejstvu raketnog oružja, na kombinaciji i usklađivanju tih dejstava, koja se uzajamno dopunjavaju i kompenziraju slabosti pojedinih vrsta brodova.

U duhu ovakvih koncepcija je održavanje neprekidne mobilnosti i pokretljivosti pomorskih snaga radi praćenja protivničke flote u svim morima, što, u slučaju opšteg sukoba, znači da se veliki deo udarnih snaga nađe u operativnom razvoju na određenim vojištima i da se izbjegnu gubici u bazama. U zategnutim situacijama i u lokalnim sukobima (kakav je bio na Bliskom istoku) ovakav razvoj i spremnost sovjetske flote u dotičnim područjima ujedno je i adekvatan odgovor obuzdavanju intervencija u „strategiji posrednog nastupanja”. U ovakvim situacijama upotreba sovjetske flote se pokazuje kao moćan instrumenat sovjetske miroljubive i antiimperijalističke i antiintervencionističke strategije, koja se uključuje u opšte napore SSSR-a za očuvanje mira u svijetu, sprečavanje nasrtaja na nezavisnost drugih zemalja i sprečavanje proširenja ratnih žarišta.

Ako se uzmu u obzir struktura i snaga sovjetskih flota i mornaričkog vazduhoplovstva, onda se o realizaciji ovakvih koncepcija može rezimirati slijedeće: za strategijska nuklearna dejstva jake podmorničke snage sa balističkim nuklearnim projektilima dejstvuju po posebnom planu i samostalno uz odgovarajuću posrednu podršku drugih snaga; ostale podmorničke i površinske snage za dejstva na otvorenim i dalekim morima izvode svoje operativne zadatke (naj-

vjerovatnije) u granicama velikog radijusa mornaričkog vazduhoplovstva i u tijesnom operativnom i taktičkom sadejstvu s njim; flotne snage u zatvorenim morima i obalnim vodama izvode dejstva uz stalnu podršku sistema sa obale i svih vrsta avijacije i vazdušne zaštite za operacije na primorskom krilu i odbranu obale i svojih komunikacija. Upotreba pomorskih flotnih snaga se koordinira sa dejstvima raketnih i vazduhoplovnih snaga ovih vidova u strategijskim razmjerama i sa KoV u operacijama na primorskim frontovima. Ovo svim flotama olakšava da ispolje veliku udarnu snagu i da RM zauzme mjesto kao izvanredno značajan vid oružanih snaga SSSR-a u čitavoj lepezi zadataka od najvišeg strategijskog do taktičkog značaja, bilo u nuklearnom ili konvencionalnom ratu.

Kapetan bojnog broda
Dušan MILJANIĆ

LITERATURA

„Jane's Fighting Ships” i „Jane's Aircraft” 1965/66. i 1966/67.; „Морской сборник” — članci povodom 50. god. Oktobarske revolucije — 1966/67. god.; „La Revue Maritime” — Ratna mornarica SSSR-a — novembar 1964. god.; „Naval Review” — Sovjetske podmorničke snage — 1964. god.; „Морской сборник” 2/65. — Problemi borbe protiv nuklearno-raketnih podmornica, i 2/67. — Razvoj vojno-pomorskog iskustva; Sokolovski — Vojna strategija — VIZ, Beograd 1965. god. Gl. V Pitanja izgradnje oružanih snaga; Pomorska biblioteka — sveska 19; Pregled savremenog mornaričkog naoružanja — MG 1967; MG — iz stranih RM — 1966/67. god.; vojno-politički komentari iz štampe povodom Dana sovjetske flote 1967. god